

The clinical and nosological results provide evidence of the direct influence of extreme hazardous job on the health of all ranks; they are proved by the declining competency of the civil service officers.

Key words: competency, civil service, emergency rescue teams, medical characteristics.

Відомості про авторів:

Гур'єв Сергій Омелянович – д.мед.н., професор, Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф МОЗ України. Адреса: Київ, вул. Братиславська, 3, тел.: (044) 518-57-08.

УДК 369;364

© Л.І.ДЕНИСЮК, Д.В.ВАРИВОНЧИК, 2014

Л.І.Денисюк, Д.В.Варивончик

**ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ПРАЦІ, ЯК ФАКТОР
РИЗИКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЗАХВОРЮВАНOSTІ
ЛІКАРІВ-ОФТАЛЬМОЛОГІВ**

**ДУ “Інститут медицини праці НАМН України”,
Національна медична академія післядипломної
освіти імені П.Л. Шупика**

Вступ. Одним із малодосліджених питань в теперішній час є – визначення умов праці та стану здоров'я лікарів-офтальмологів, професійна діяльність яких є неоднорідною – надання ортоптичної, терапевтичної, хірургічної та лазерної допомоги.

Мета. Визначити особливості умов праці лікарів-офтальмологів та їх роль у формуванні ризиків професійної захворюваності.

Матеріали і методи. Проведено аналіз умов праці лікарів-офтальмологів п'яти закладів охорони здоров'я.

Результати. Умови праці лікарів-офтальмологів відносяться до шкідливих (клас – 3.3), наближені до умов праці хірургів, але відрізняються від них додатковим впливом: лазерного та ультрафіолетового випромінювань, особливим світловим середовищем, проведенням прецизійних робіт. Це визначає високу ймовірність розвитку у лікарів-офтальмологів патології, характерної для лікарів-хірургів, а також додатково патології органа зору.

Висновки. Існує потреба у розробці спеціальних заходів покращення умов праці та профілактики патології у лікарів-офтальмологів.

Ключові слова: умови праці, особливості, лікарі-офтальмологи, ризики, професійна захворюваність.

ВСТУП

Збереження та покращення здоров'я людини, створення оптимальних умов праці, спрямованих на найповнішу реалізацію потенціалу кожного працюючого та збереження якісного працездатного довголіття є основною метою охорони здоров'я.

Результатами багатьох наукових досліджень було визначено, що умови праці галузі охорони здоров'я належать до категорії шкідливих та небезпечних. Доведено, що захворюваність медичних працівників співвідноситься із рівнями захворюваності працівників добувної та обробної промисловості, що пов'язано із особливостями умов праці у галузі охорони здоров'я.

Дослідження свідчать про вплив на працівників закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) великого спектру неоднорідних, комбінованих шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища, трудового процесу: хімічних (дезінфектантів, антисептиків, антибіотиків, гормонів, лабораторних реагентів тощо), біологічних (патогенних мікроорганізмів, збудники інфекційних захворювань та продуктів їх життєдіяльності), фізичних (іонізувального та неіонізувального випромінювань – ультрафіолетового, лазерного, ультразвуку тощо), важкості праці та напруженості трудового процесу тощо. Проведені дослідження свідчать, що лише 20–30 % робочих місць в ЗОЗ відповідають санітарно-гігієнічним вимогам. Зазначене є причиною виникнення нових та ускладнення існуючих хронічних захворювань у медичних працівників, що зумовлює високі рівні захворюваності з тимчасовою втратою працездатності (ЗТВП), призводить до трудових втрат і є однією з основних причин раннього виходу медичних працівників на пенсію чи їх інвалідизації. Лише загальна захворюваність хірургів в 1,4 – 2,2 рази перевищує аналогічну у лікарів інших фахів, а захворюваність з тимчасовою втратою працездатності – у 1,8 – 2,5 рази.

У працівників ЗОЗ частіше спостерігаються інфекційні та паразитарні хвороби (туберкульоз, вірусний гепатит В, С тощо), розлади психіки та поведінки (депресивний, астеничний, неврастенічний синдроми, синдром “вигорання на робочому місці”), хвороби нервової системи (моно-, поліневрити, тунельний синдром, радикулопатії), системи кровообігу (гіпертонічна хвороба, ІХС), органів дихання (ГРВІ, хронічні бронхіти, бронхіальна астма), органів травлення (виразкова хвороба шлунку та ДПК), шкіри (дерматози, опіки, алергічні враження), кістково-м'язової системи (дорсо-, артропатії), патологія вагітності та пологів, алергічні хвороби тощо [1–3].

Одним із малодосліджених питань в теперішній час є визначення умов праці та стану здоров'я лікарів-офтальмологів, професійна діяльність яких є неоднорідною – надання ортоптичної, терапевтичної, хірургічної та лазерної допомоги.

Вищезазначене визначило актуальність даного дослідження, метою якого було – визначити особливості умов праці лікарів-офтальмологів та їх роль у формуванні ризиків професійної захворюваності.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Проведено аналіз умов праці лікарів-офтальмологів спеціалізованих (офтальмологічних) закладів охорони здоров'я (м. Києва, Харківської, Одеської, Львівської обл., АР Крим), за «Гігієнічною класифікацією праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу» (2001 р.).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За даними МОЗ в Україні працює 4,2 тис. лікарів-офтальмологів (в т.ч. дитячих – 16,0 %). Щороку виконується біля 168,2 тис. офтальмологічних операцій, із яких мікрохірургічних – більш 80,0 % (160 тис. операцій).

Визначено, що лікарі-офтальмологи на робочому місці зазнають комбінованого впливу наступних шкідливих факторів умов праці та трудового процесу:

- хімічних речовини, в т.ч. алергенів, гормонів, дезінфектантів, антисептиків, антибіотиків, глюкокортикоїдів та ін. – при використанні лікарських засобів (клас умов праці – 3.1–3.2);

- біологічних агентів (патогенних мікроорганізмів, збудників інфекційних захворювань) – під час надання медичної допомоги хворим з інфекційними ураженнями органа зору та його придатків (викликаних – вірусами герпесу, мікобактеріями туберкульозу, патогенними штамми бактерій – стафілококу, стрептококу тощо), та під час проведення інвазивних втручань (ризик інфікування – вірусами ВІЛ, гепатитів В, С тощо) (клас умов праці – 3.1–3.2);

- контактного ультразвуку – під час проведення факоемульсифікації катаракти, діагностичного УЗ-сканування ока, використання УЗ для фізіотерапевтичного лікування (клас умов праці – 2–3.1);

- ультрафіолетового випромінювання (UVA, UVB) – що використовується для дезінфекції операційних, перев'язувальних, маніпуляційних приміщень, інструментарію, а також під час проведення ексимерних лазерних мікрохірургічних втручань на рогівці (клас умов праці – 3.1);

- лазерного випромінювання (поліхроматичного) високої енергії й потужності – під час проведення лазерних втручань із застосуванням коагуляційних (для лікування патології сітківки та хоріоїдеї) та наносекундних лазерів (для лікування глаукоми, патології склистого тіла) (клас умов праці – 3.1–3.2);

- світлового середовища (високої інтенсивності освітленості, яскравості, блискості, нерівномірності розподілу освітлення в умовах мезоптичного характеру функціонування орна зору лікаря) – при проведенні мікрохірургічних та лазерних втручань під операційним мікроскопом, при реалізації лікувально-діагностичних заходів тощо (клас умов праці – 3.1–3.2);

- виконують прецизійні роботи «найвищої» точності під операційним мікроскопом та «високої» точності під щільною лампою (біомікроскопом) (клас умов праці – 3.1–3.2);

- значної важкості трудового процесу (стереотипні робочі рухи при локальному навантаженні, статичне навантаження двома руками, вимушена робоча поза та нахили корпусу (сидячі із нахилом уперед)), на фоні загальної гіподинамії – при проведенні мікрохірургічних, лазерних втручань, під операційним мікроскопом, при реалізації лікувально-діагностичних заходів тощо (клас умов праці – 3.1–3.2);

- вираженої напруженості праці (за інтелектуальним навантаженням сприймання сигналів (інформації) та їх оцінки, за розподілом функцій за ступенем складності завдання, змістом та характером виконуваної роботи);

за сенсорним навантаження на зоровий аналізатор – незначні розміри об'єкта розрізнення, робота з оптичними приладами при тривалому зосередженому спостереженні; за емоційним навантаження – висока відповідальність за результати своєї діяльності, велика значущість помилки; за режимом праці – ненормована тривалість робочого дня, наявність змінності роботи, не нормованість регламентованих перерв та їх тривалість) – на всіх етапах лікувально-діагностичного процесу (клас умов праці – 3.1–3.2).

Загалом умови праці лікарів-офтальмологів можна оцінити – 3.3 клас.

Вищезазначене визначає висока ймовірність розвитку у лікарів-офтальмологів широкого спектру виробничо-зумовленої патології, а саме:

1) інфекційних захворювань (ГРВІ, інфекційні враження органа зору тощо), внаслідок близького контакту із хворим під час надання йому медичної допомоги; а також – можливість інфікування вірусами гепатиту В, С, ВІЛ парентеральним шляхом, під час проведення мікрохірургічних втручань та інвазивних діагностичних процедур.

2) розладів психіки та поведінки (депресивний, астенічний синдром, синдром "вигорання на робочому місці"), внаслідок значної напруженості праці;

3) хвороб периферичної та вегетативної нервової системи (моно-, поліневрити, тунельний синдром, радикулопатії, вегетативно-сенсорні поліневропатії), внаслідок впливу контактного ультразвуку, важкості трудового процесу тощо;

4) хвороб ока та його придаткового апарату (порушення акомодатії, прогресування міопії, катаракта, враження сітківки, хоріоїдеї, інфекційний захворювання органа зору), внаслідок особливостей світлового середовища, сенсорного навантаження на орган зору, впливу біологічного фактору, ультрафіолетового та лазерного випромінювань тощо;

5) хвороб системи кровообігу (гіпертонічна хвороба, ІХС, синдром Рейно), обумовлені напруженістю праці, гіподинамією, впливом контактного ультразвуку;

6) хвороб органів травлення (гастрити, виразкова хвороба шлунка та ДПК), внаслідок високої напруженості праці (емоційного навантаження та особливостей режиму праці);

7) хвороб шкіри та підшкірної клітковини (дерматози, опіки), внаслідок впливу лазерного та ультрафіолетового випромінювань, хімічних речовин, біологічного фактора тощо;

8) хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини (дорсопатії, артрити), внаслідок тривалої гіподинамії та статичного навантаження;

9) патології вагітності, пологів та післяпологового періоду, внаслідок важкості трудового процесу, напруженості праці, впливу хімічних, фізичних та біологічних факторів тощо.

ВИСНОВКИ

Установлено, що загалом умови праці лікарів-офтальмологів відносяться до шкідливих (клас – 3.3), наближені до умов праці хірургів, але відрізняються від них додатковим впливом: лазерного та ультрафіолетового випромінювань, особливим світловим середовищем, проведенням прецизійних робіт.

Це визначає високу ймовірність розвитку у лікарів-офтальмологів, крім характерної для лікарів-хірургів, виробничо-зумовленої патології органа зору та його придатків. Тому, є необхідність у проведенні подальших досліджень з цього питання.

Подальші дослідження будуть спрямовані на наукове обґрунтування заходів, спрямованих на покращення умов праці та збереження здоров'я лікарів-офтальмологів.

Література

1. Володій М. О. Особливості умов праці лікарів основних фахів та профілактика розвитку виробничо-зумовленої та професійної захворюваності: автореф. дис. ... канд. мед. наук: 14.02.01 / М. О. Володій ; МОЗ України. – К., 2012. – 24 с.

2. Гігієна та охорона праці медичних працівників: навч. посібник / ред.: В. Ф. Москаленко, О. П. Яворовський. – К. : Медицина, 2009. – 176 с.

3. Кундієв Ю. І. Професійне здоров'я в Україні: Епідеміологічний аналіз / Ю. І. Кундієв, А. М. Нагорна. – К.: Авіцена, 2006. – 316 с.

Л.И.Денисюк, Д.В.Варивончик

Особенности условий труда, как фактор риска профессиональной заболеваемости врачей-офтальмологов

**ГУ «Институт медицины труда НАМН Украины»,
Национальная медицинская академия последипломного
образования имени П.Л. Шупика**

Вступление. Одним из малоисследованных вопросов в настоящее время является – определение условий труда и состояния здоровья врачей-офтальмологов, профессиональная деятельность которых неоднородна – оказание ортоптического, терапевтической, хирургической и лазерной помощи.

Цель. Определить особенности условий труда врачей-офтальмологов и их роль в формировании рисков профессиональной заболеваемости.

Материалы и методы. Проведен анализ условий труда врачей-офтальмологов пяти учреждений здравоохранения.

Результаты. Условия труда врачей-офтальмологов относятся к вредным (класс – 3.3), приближены к условиям труда хирургов, но отличаются от них дополнительными влияниями: лазерного и ультрафиолетового излучений, особенностями световой среды, проведением прецизионных работ. Это определяет высокую вероятность развития у врачей-офтальмологов патологии, характерной для врачей-хирургов, а также дополнительно патологии органа зрения.

Выводы. Существует потребность в разработке специальных мероприятий по улучшению условий труда и профилактики патологии у врачей-офтальмологов.

Ключевые слова: условия работы, особенности, врачи-офтальмологи, риски, профессиональная заболеваемость.

L.I.Denysiuk, D.V.Varyvonchyk

Features of working conditions as risk factors for occupational morbidity in ophthalmologist

**SI «Institute for Occupational Health of NAMS of Ukraine»,
Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education**

Introduction. Investigation of working conditions and health conditions of ophthalmologists, whose professional activity varies from providing optoptic, therapeutic to surgical and laser management, is one of the underexplored issues.

The purpose is to identify features of ophthalmologists' working conditions and their role in shaping the risk of occupational diseases.

Materials and methods. The analysis of ophthalmologists' conditions in five health facilities.

Results. Working conditions of ophthalmologists were found to be hazardous (class – 3.3), close to surgeons' working conditions but distinct in some additional exposure: laser and ultraviolet radiation, special lighting environment, precision operations. This contributes to a high probability of pathologies characteristic of surgeons and additional eye pathologies.

Conclusions. There is a need to develop specific measures to improve the working conditions and prevent pathologies in ophthalmologists.

Key words: working conditions, features, ophthalmologists, risks, occupational morbidity.

Відомості про авторів:

Варивончик Денис Віталійович - завідувач лабораторії канцерогенної небезпеки та профілактики професійного раку ДУ «Інститут медицини праці НАМН України», завідувач кафедри медицини праці, психофізіології та медичної екології НМАПО імені П.Л. Шупика. Адреса: Київ, вул. Саксаганського, 75.

Денисюк Любов Ігорівна - здобувач ДУ «Інститут медицини праці НАМН України».

УДК 369;364

© **А.І.ЗОЗУЛЯ, І.С.ЗОЗУЛЯ, 2014**

А.І.Зозуля, І.С.Зозуля

**НАЙГОЛОВНІШІ СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ
РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ ЦЕРЕБРОВАС-
КУЛЯРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ**

**Національна медична академія післядипломної
освіти імені П.Л. Шупика,**

Олександрівська міська клінічна лікарня, м. Київ

Мета. Вивчення способу життя та поширеності серед дорослого населення м. Києва факторів ризику цереброваскулярних хвороб, в тому числі, гіпертонічної хвороби та тютюнопаління.